

ผลงานประกอบการพิจารณาประเมินบุคคล
เพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่มีประสบการณ์
ตำแหน่งประเภททั่วไป

ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 6ว (ด้านการพยาบาล)

เรื่องที่เสนอให้ประเมิน

- ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา
เรื่อง การพยาบาลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย
- ข้อเสนอ แนวคิด วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
เรื่อง จัดทำแผ่นพับเรื่องการดูแลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยหลังจำหน่าย
ออกจากโรงพยาบาล

เสนอโดย

นางโชติรส จันทร์สมบัติ
ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพ 5
(ตำแหน่งเลขที่ วพบ.529)

ฝ่ายการพยาบาล วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล
สำนักการแพทย์

ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

1. ชื่อผลงาน การพยาบาลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย
2. ระยะเวลาที่ดำเนินการ 3 วัน (ตั้งแต่วันที่ 17 ธันวาคม 2550 ถึงวันที่ 19 ธันวาคม 2550)
3. ความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการ

ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย (Low birth weight infant) หมายถึง ทารกแรกเกิดที่มีชีพที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่า 2,500 กรัม ในการวินิจฉัยสามารถแบ่งชนิดของทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยได้ดังนี้

1. ทารกแรกเกิดที่คลอดก่อนกำหนด (Premature infants) คือทารกที่มีน้ำหนักตัวน้อย และมีอายุครรภ์ตั้งแต่ 28 สัปดาห์ แต่ไม่เกิน 37 สัปดาห์ สามารถจัดกลุ่มตามน้ำหนักตัวของทารกได้ดังนี้

1.1 Low birth weight (LBW)	คือทารกที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่า 2,500 กรัม
1.2 Very low birth weight (VLBW)	คือทารกที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่า 1,500 กรัม
1.3 Extremely low birth weight (VLBW)	คือทารกที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่า 1,000 กรัม

2. ทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักตัวไม่ได้สัดส่วนหรือไม่เหมาะสมกับอายุครรภ์มารดา โดยอาจจะ เป็นทารกที่มีอายุครรภ์ครบกำหนดก็ได้ สามารถจัดกลุ่มโดยพิจารณาเปรียบเทียบน้ำหนักตัว (weight) กับ อายุครรภ์ (gestational age) ได้ดังนี้

2.1 Small for gestational age (SGA) คือทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักตัวน้อยกว่าอายุครรภ์ คือมี น้ำหนักตัวแรกเกิดน้อยกว่าเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 ของอายุครรภ์นั้น

2.2 Appropriate for gestational age (AGA) คือทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักตัวเหมาะสมกับอายุ ครรภ์ คือมีน้ำหนักตัวแรกเกิดอยู่ระหว่างเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 10 และเปอร์เซ็นต์ไคล์ที่ 90 ของอายุครรภ์นั้น

สาเหตุของทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย

1. สาเหตุจากมารดา

- 1.1 มารดาอายุน้อย (teenage mother) , มารดาอายุมาก (elderly mother)
- 1.2 การติดเชื้อระหว่างการตั้งครรภ์ เช่น การติดเชื้อเกี่ยวกับเพศสัมพันธ์ ทางเดินปัสสาวะ อักเสบ ไข้ดั่งอักเสบ
- 1.3 โรคที่มารดาเป็นอยู่เดิม เช่น โรคหัวใจ โรคไต โรคเลือด
- 1.4 ภาวะแทรกซ้อนระหว่างตั้งครรภ์ เช่น ครรภ์เป็นพิษ
- 1.5 พฤติกรรมของมารดา เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มสุรา การใช้สารเคมี การเสพยาเสพติด

ภาวะเครียด ภาวะทุพโภชนาการ

- 1.6 ความผิดปกติของมดลูก

2. สาเหตุจากรก เช่น รกลอกตัวก่อนกำหนด รกเกาะต่ำ เป็นเนื้องอก รกมีขนาดเล็ก รกเสื่อม รกมีน้ำหนักหรือพื้นที่ผิวน้อย
3. สาเหตุจากทารก
 - 3.1 มีการติดเชื้อในครรภ์มารดา เช่น หัดเยอรมัน ซิฟิลิส
 - 3.2 ทารกครรภ์แฝด
 - 3.3 มีความผิดปกติของโครโมโซม หรือมีความพิการแต่กำเนิด
4. สาเหตุอื่นๆ เช่นอาศัยอยู่ในพื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลมาก หรือมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี

ลักษณะของทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย

1. ทารกจะมีน้ำหนักตัวน้อยเมื่อเทียบกับทารกที่มีอายุครรภ์เท่ากัน
2. ลักษณะทั่วไปของทารกจะดูรู้สึกตัวดี ผอมแห้ง คูลำตัวยาว ท้องแฟบ ผิวน้ำแห้งลอก ไขมันใต้ผิวน้ำน้อย สายสะดือเขียว เล็ก
3. สีระของทารกอาจโตหรือเล็กกว่าปกติ ผอมบาง กระทบหน้ากว้าง
4. กล้ามเนื้อน้อย แต่มีกำลังและความยืดหยุ่นดี

ปัญหาที่พบบ่อยในทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย

1. ภาวะแอสฟิซิกเซียในทารกแรกเกิด (perinatal asphyxia) เป็นภาวะที่ร่างกายของทารกมีความไม่สมดุลในการแลกเปลี่ยนแก๊สที่เกี่ยวข้องกับการหายใจ จึงทำให้เลือดขาดออกซิเจนและมีภาวะเป็นกรด ส่งผลให้เกิดความผิดปกติของอวัยวะต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาแทรกซ้อนทางสมอง
2. การติดเชื้อแต่กำเนิด (congenital infection) เนื่องจากระบบภูมิคุ้มกันร่างกายของทารกยังพัฒนาไม่เต็มที่ ทำให้ง่ายต่อการติดเชื้อ ทารกจะมีอาการซึมลง อ่อนเพลีย มีไข้ ตัวเย็น ท้องอืด ดูคนไม่ได้ อาเจียน น้ำหนักตัวลดลง
3. ภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำ (hypothermia) เนื่องจากทารกมีพื้นที่ผิวง่ายมากเมื่อเทียบกับน้ำหนักตัว ผิวน้ำก่อนข้างบาง ไขมันใต้ผิวน้ำน้อย จึงทำให้สูญเสียความร้อนจากร่างกายได้ง่าย นอกจากนี้ศูนย์ควบคุมอุณหภูมิร่างกายของทารกยังเจริญไม่เต็มที่ จึงทำให้ทารกไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิของร่างกายได้
4. ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ (hypoglycemia) เนื่องจากทารกมีการสะสมของ glycogen ในร่างกายน้อย การรับสารอาหารยังไม่เพียงพอ แต่ร่างกายต้องการใช้พลังงานมากจึงมีการเผาผลาญพลังงานมากกว่าปกติ ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดต่ำลง ทารกจะมีอาการซึมลง ตัวเย็น อาเจียน กล้ามเนื้ออ่อนแรง หดสติ

5. การสูดสำลักขี้เทา (meconium aspiration syndrome) เนื่องจากทารกสูดสำลักหายใจเอาขี้เทาที่อยู่ในน้ำคร่ำเข้าไปในทางเดินหายใจ อาจมีผลทำให้ทารกเกิดภาวะหายใจลำบาก หรือภาวะปอดบวมจากการสูดสำลัก

6. ภาวะเลือดข้น (polycythemia) เนื่องจากร่างกายมีการสร้างเม็ดเลือดแดงมากขึ้น ทำให้เลือดมีความหนืดสูง ผลที่ตามมาคือทำให้เนื้อเยื่อขาดออกซิเจน การแข็งตัวของเลือดผิดปกติ ลำไส้เน่า

7. ความพิการแต่กำเนิด หรือความผิดปกติของโครโมโซม (chromosome abnormaly) เช่น มีโรคหัดเยอรมันแต่กำเนิด หรือตับและม้ามโต

การพยาบาลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย

การพยาบาลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยสามารถนำกรอบแนวคิดของหลักการดูแลทารกแรกเกิด 7 ประการ (เกรียงศักดิ์ จีระแพทย์, 2540) มาเป็นพื้นฐาน ได้ดังนี้

1. การดูแลอุณหภูมิร่างกายให้อยู่ที่ 37 องศาเซลเซียส

1.1 หอผู้ป่วยควรเป็นห้องปรับอากาศที่สามารถปรับอุณหภูมิให้คงที่ กระแสลมไม่พัดผ่านตำแหน่งที่ทารกนอน เพื่อให้ทารกมีอุณหภูมิคงที่ ควบคุมอุณหภูมิห้องไว้ที่ 26-28 องศาเซลเซียส โดยมีการติดตั้งเครื่องวัดอุณหภูมิห้องไว้ตลอดเวลา

1.2 มีแหล่งให้ความอบอุ่นแก่ทารก เช่น เครื่องให้ความอบอุ่นโดยการแผ่รังสี (radiant warmer) สามารถให้ความร้อนบริเวณที่ทารกนอนได้ไม่ต่ำกว่า 35 องศาเซลเซียส

1.3 จัดให้ทารกนอนบนผ้าแห้งที่อุ่นหรือวางบนอกมารดาแล้วใช้ผ้าคลุมตัวทารก

1.4 วัดอุณหภูมิกายทารกเมื่อแรกรับ และวัดทุก 30 นาที จนกว่าอุณหภูมิกายจะคงที่ ดูแลวัดอุณหภูมิกายโดยวัดทางทวารหนักให้อยู่ที่ 37 องศาเซลเซียส หลังจากนั้นวัดอุณหภูมิต่อทุก 4 ชั่วโมง และถ้าหากพบอุณหภูมิต่ำกว่า 36.5 องศาเซลเซียส ให้นำทารกไปให้ความอบอุ่นจากเครื่องให้ความอบอุ่นโดยการแผ่รังสี (radiant warmer)

1.5 ในการวัดและการบันทึกอุณหภูมิของทารก ต้องบันทึกอุณหภูมิของเครื่องให้ความอบอุ่นและอุณหภูมิของห้องที่ทารกอยู่ด้วยเสมอ เพื่อช่วยในการวินิจฉัยสาเหตุที่ทำให้อุณหภูมิของทารกเปลี่ยนแปลง

2. การดูแลทางเดินหายใจให้โล่งและออกซิเจนในเลือดปกติ

จัดทารกให้นอนในท่าลำคอเหยียดตรง (neutral position) โดยใช้ผ้าหนุนที่หลัง

2.2 ประเมินอัตราการเต้นของหัวใจว่ามีความสม่ำเสมอและอยู่ในเกณฑ์ปกติหรือไม่ (อัตราการเต้นของหัวใจปกติ 120-160 ครั้งต่อนาที)

2.3 ประเมินลักษณะการหายใจที่ผิดปกติ และตรวจนับอัตราการหายใจว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติหรือไม่ (อัตราการหายใจปกติ 40-60 ครั้งต่อนาที)

2.4 ดูเส้นทางเดินหายใจให้โล่งตลอดเวลา เมื่อมีเสมหะมากให้ดูดเสมหะออกเพื่อป้องกันภาวะทางเดินหายใจอุดตัน

2.5 สังเกตและประเมินภาวะทางเดินหายใจอุดตัน จากสีผิวริมฝีปาก ปลายมือปลายเท้า หรือจากเครื่องวัดค่าความอิ่มตัวของออกซิเจนในเลือด (oxygen saturator) เพื่อประเมินภาวะพร่องออกซิเจน

2.6 เมื่อประเมินทารกแล้วพบว่ามีความพร่องออกซิเจน พิจารณาให้ทารกได้รับออกซิเจนทางหน้ากากหรือทางท่อ โดยเปิดอัตราการไหลของออกซิเจน 5 ลิตรต่อนาที หรือตามแผนการรักษา

3. การป้องกันการติดเชื้อ

3.1 ควบคุมไม่ให้มีลมจากภายนอกพัดเข้ามาภายในหอผู้ป่วยเพื่อลดการติดเชื้อในหอผู้ป่วย

3.2 จัดสถานที่สำหรับล้างมือให้แก่บุคลากรและมารดาอย่างเพียงพอ และใช้ผ้าเช็ดมือชนิดที่ใช้ครั้งเดียวแล้วนำไปทำความสะอาดใหม่

3.3 บุคลากรไม่ใส่เครื่องประดับขณะปฏิบัติงาน และล้างมือก่อนสัมผัสทารกทุกครั้ง

3.4 อุปกรณ์ที่ใช้กับทารกต้องใช้เฉพาะคนและต้องผ่านการฆ่าเชื้อทุกครั้ง

3.5 ให้การพยาบาลอย่างนุ่มนวล ระงับการทำลายผิวหนังของทารกเพื่อป้องกันการติดเชื้อจากบาดแผล เพราะผิวหนังเป็นสิ่งกีดขวางต่อการติดเชื้อ

4. การให้อาหาร ได้แก่ การให้นมแม่หรือสารน้ำในกรณีที่รับนมไม่ได้

4.1 ส่งเสริมการให้นมแม่ หากให้ดูคนนมจากเต้าไม่ได้ ต้องส่งเสริมให้มารดาบีบน้ำนมเพื่อป้อนทารก หากทารกไม่สามารถเริ่มนมได้ภายใน 4 ชั่วโมง ต้องพิจารณาให้สารน้ำทางหลอดเลือดดำในปริมาณ 40-65 มิลลิลิตรต่อกิโลกรัมต่อวัน

4.2 ติดตามน้ำหนักตัวของทารก โดยชั่งน้ำหนักของทารกทุกวันในเวลาเดียวกัน

5. การรักษาเฉพาะโรคเมื่อมีการเจ็บป่วย

6. การดูแลด้านพัฒนาการ โดยให้ทารกอยู่ในที่เงียบและมีด หลีกเลี่ยงการรบกวนทารก

6.1 ควบคุมความสว่างโดยการปิดไฟในหอผู้ป่วยบางจุด และ/หรือการคลุมตู้อบ

6.2 ควบคุมระดับความดังในหอผู้ป่วยและความดังของอุปกรณ์ทางการแพทย์ขณะเครื่องกำลังทำงาน

6.3 จัดท่านอนของทารกให้อยู่ในท่าที่เหมือนอยู่ในครรภ์มารดา

6.4 รบกวนทารกให้น้อยที่สุด วางแผนกิจกรรมการพยาบาลให้เสร็จสิ้นในครั้งเดียว เพื่อช่วยให้ทารกได้พักผ่อนได้มากขึ้น

6.5 ส่งเสริมให้มารดาอุ้ม สัมผัส และพูดคุยกับบุตร

7. การส่งเสริมการสร้างสายสัมพันธ์

ระยะ 40 นาทีแรกหลังคลอดถือเป็นระยะที่มีความสำคัญมาก (sensitive period) ของการสร้างสายสัมพันธ์ จึงต้องส่งเสริมให้แม่ได้อยู่กับลูกเร็วที่สุด ให้พ่อแม่ได้อยู่ด้วยกันมีส่วนร่วมในการดูแลทารกในบรรยากาศของความเป็นมิตร รับรู้ว่าเป็นส่วนสำคัญเกี่ยวกับการรอดชีวิตของลูก เลี่ยงการให้นมผสมและการคนม เพื่อส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ ลดการติดเชื้อ ป้องกันทารกถูกทอดทิ้ง ทารกกลับบ้านได้เร็วขึ้นและเกิดการทารุณกรรม (abuse) ลูกน้อยลง

ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยจะมีอัตราการตายสูงกว่าทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักปกติถึง 40 เท่า และถ้าทารกมีน้ำหนักตัวต่ำกว่า 1,500 กรัม จะมีอัตราการตายสูงขึ้นไปถึง 200 เท่า ปัจจุบันทารกแรกเกิดที่มีน้ำหนักตัวน้อย มีอัตราการรอดของชีวิตเพิ่มมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีทารกจำนวนมากที่รอดชีวิตแล้ว แต่มีการเจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีความพิการติดตัวไป ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องดังกล่าว เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดข้อวินิจฉัยทางการพยาบาล และวางแผนการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม เพื่อจะนำไปสู่การปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ เฝ้ารอให้มีเกิดอันตรายกับทารก ป้องกันและช่วยลดความพิการหรือการเสียชีวิตที่อาจเกิดขึ้น อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทารกและครอบครัว

4. สรุปสาระสำคัญของเรื่องและขั้นตอนการดำเนินการ

กรณีศึกษาทารกเพศหญิง HN 58187-50 AN 28582-50 รับไว้ในโรงพยาบาลตั้งแต่แรกเกิด เกิดวันที่ 17 ธันวาคม 2550 เวลา 01.19 นาฬิกา น้ำหนักตัว 2300 กรัม ตัวยาว 48 เซนติเมตร รอบศีรษะ 31 เซนติเมตร รอบอก 29 เซนติเมตร คลอดครบกำหนด อายุครรภ์ 38 สัปดาห์ แพทย์วินิจฉัยเป็นทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยที่มีอายุครรภ์ครบกำหนด (Appropriate for gestational age : AGA) ประวัติการตั้งครรภ์ของมารดา ขณะตั้งครรภ์มารดาอายุ 21 ปี ประกอบอาชีพค้าขายอาหาร รายได้เดือนละประมาณ 6,000 บาท ตั้งครรภ์เป็นครั้งแรก ฝากครรภ์ครั้งแรกที่วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล เมื่ออายุครรภ์ 16 สัปดาห์ ประวัติการฝากครรภ์สม่ำเสมอและพบภาวะแทรกซ้อนขณะตั้งครรภ์คือมีโรคทางพันธุกรรมเป็น Hb E trait การคลอดปกติ คะแนนแอปการ์ที่ 1 นาทีแรกหลังคลอด 9 คะแนน และ 5 นาทีแรกหลังคลอด 10 คะแนน หลังคลอดทารกมีการเคลื่อนไหวดี สีผิว มือและเท้าไม่เขียว ไม่ร้องคราง อุณหภูมิร่างกาย 36.7 องศาเซลเซียส แรกรับทารกที่หอผู้ป่วยทารกแรกเกิด ทารกได้รับการตรวจปัสสาวะข้อมือให้ถูกต้องกับรายงานการคลอด ตรวจร่างกายและประเมินสภาพแรกรับภายใต้เครื่องให้ความอบอุ่นโดยการแผ่รังสี (radiant warmer) อุณหภูมิร่างกายวัดทางทวารหนัก 36.7 องศาเซลเซียส (ปกติ 36.5-37.4 องศาเซลเซียส) อัตราการหายใจ 42 ครั้งต่อนาที (ปกติ 40-60 ครั้งต่อนาที) อัตราการเต้นของหัวใจ 144 ครั้งต่อนาที (ปกติ 120-160 ครั้งต่อนาที) ต่อมาทารกได้รับ วัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี 0.5 มิลลิลิตร ฉีดเข้ากล้ามเนื้อ และวัคซีนป้องกันวัณโรค 10 ยูนิท ฉีดเข้าใต้ผิวหนัง ทารกอาจเกิดภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำเนื่องจาก

ศูนย์ควบคุมอุณหภูมิกายยังพัฒนาไม่เต็มที่ ให้การพยาบาลโดยควบคุมอุณหภูมิภายในหอผู้ป่วยให้อยู่ที่ 28 องศาเซลเซียส ดูแลให้ร่างกายของทารกแห้งและอบอุ่นโดยเปลี่ยนผ้าอ้อมทุกครั้งที่ยับถ่าย และเนื่องจากทารกเป็นทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยเสี่ยงต่อการเกิดภาวะเลือดข้นและภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ หลังคลอด 1 ชั่วโมง เจาะเลือดตรวจพบความเข้มข้นของเลือด 50 เปอร์เซ็นต์ (ปกติไม่เกิน 65 เปอร์เซ็นต์) จึงเฝ้าระวังไม่ให้ทารกได้รับอันตรายจากภาวะเลือดข้น โดยสังเกตสีผิว และลักษณะการหายใจที่ผิดปกติ ซึ่งไม่พบความผิดปกติเกิดขึ้น อัตราการหายใจ 44 ครั้งต่อนาที (ปกติ 40-60 ครั้งต่อนาที) อัตราการเต้นของหัวใจ 140 ครั้งต่อนาที (ปกติ 120-160 ครั้งต่อนาที) จากผลการเจาะเลือดพบค่าน้ำตาลในเลือด 42 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร (ปกติไม่น้อยกว่า 40 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร) แพทย์ให้การรักษาโดยให้ป้อนสารละลาย 10% dextrose in water ทางปากจำนวน 10 มิลลิลิตร 2 มื้อ ห่างกัน 30 นาที ให้การพยาบาลโดยดูแลให้ทารกได้รับสารละลายครบตามแผนการรักษา ตลอดจนติดตามและสังเกตอาการผิดปกติหลังได้รับสารละลายพบว่าทารกรับประทานได้ ไม่มีอาเจียน หลังจากนั้น อีก 1 ชั่วโมง เจาะเลือดตรวจหาค่าน้ำตาลในเลือดได้ 72 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร (ปกติไม่น้อยกว่า 40 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร) จึงให้เพิ่มปริมาณการป้อนสารละลาย 10% dextrose in water ทางปากเป็นจำนวน 15 มิลลิลิตร 2 มื้อ ทารกรับประทานได้ ไม่มีอาเจียน หลังจากนั้นอีก 1 ชั่วโมง เจาะเลือดตรวจหาค่าน้ำตาลในเลือดได้ 84 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร (ปกติไม่น้อยกว่า 40 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร) ต่อมาจึงให้นม 20 แคลอรีต่อออนซ์ มื้อละ 20 มิลลิลิตรจำนวน 8 มื้อต่อวัน

วันที่ 18 ธันวาคม 2550 ทารกอายุครบ 2 วัน ตรวจเยี่ยมอาการพบว่าทารกรับประทานนมได้ดี ไม่มีอาเจียน อุณหภูมิร่างกาย 37 องศาเซลเซียส (ปกติ 36.5-37.4 องศาเซลเซียส) อัตราการหายใจ 44 ครั้งต่อนาที (ปกติ 40-60 ครั้งต่อนาที) อัตราการเต้นของหัวใจ 140 ครั้งต่อนาที (ปกติ 120-160 ครั้งต่อนาที) จึงนำทารกไปให้มารดาเลี้ยงที่ตึกสูติกรรมหลังคลอด โดยอธิบายให้บิดามารดาเข้าใจเกี่ยวกับอาการและภาวะโรคของทารก เปิดโอกาสให้ได้แสดงความรู้สึกและได้มีส่วนร่วมในการดูแลทารกเพื่อลดความวิตกกังวล และให้คำแนะนำมารดาเกี่ยวกับการเลี้ยงดูทารก แนะนำให้ระวังเรื่องการติดเชื้อ โดยเน้นการล้างมือให้สะอาดทุกครั้งก่อนและหลังสัมผัสทารก แนะนำเรื่องการดูแลความสะอาดร่างกายทารกหลังขับถ่าย และสอนมารดาให้สังเกตอาการผิดปกติของทารก เช่น ไม่ดูดนม มีการสำลักหรืออาเจียน ตัวเย็น ซึม ปลายมือปลายเท้าม่วง เป็นต้น ถ้าพบอาการดังกล่าวให้ปรึกษาแพทย์หรือพยาบาลทันที เพื่อให้การรักษาพยาบาลได้อย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ หลังจากนั้นเตรียมความพร้อมในการเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา โดยเริ่มจากการประเมินลักษณะของเต้านมและ หัวนม ซึ่งไม่พบความผิดปกติที่จะทำให้เกิดอุปสรรคต่อการให้นมบุตร น้านมเริ่มไหล มีลักษณะเป็นหัวน้านม (colostum) แต่มารดายังขาดทักษะและมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับการดูแลบุตรตลอดจนการให้นมบุตรเนื่องจากการตั้งครรภ์ครั้งแรก จึงแนะนำมารดาเกี่ยวกับการให้นมบุตรอย่างถูกวิธี กระตุ้นมารดาให้นมบุตรทุก 2-3 ชั่วโมง อุ้มทารกพาดบ่าให้เธอเมื่อให้นมเสร็จแล้วทุกครั้งเพื่อป้องกัน

ห้องอืด จัดทำให้ทารกนอนตะแคงเพื่อป้องกันการสำลักนม และป้องกันนมไหลย้อนเข้าหลอดลม หลังจากได้รับความรู้และการฝึกทักษะ มารดามีสีหน้าสดชื่นและมีความมั่นใจในการดูแลบุตรมากขึ้น

จากการเยี่ยมครั้งสุดท้าย วันที่ 19 ธันวาคม 2550 ทารกมีอายุครบ 3 วัน ตรวจเยี่ยมอาการพบว่า ทารกแข็งแรง คุณนมมารดาได้ดี ไม่ร้องกวน แพทย์วางแผนการรักษาเพื่อเตรียมตรวจคัดกรองภาวะพร่อง ไทรอยด์ฮอร์โมนและตรวจประเมินภาวะตัวเหลือง จึงอธิบายให้มารดาเข้าใจเกี่ยวกับการเจาะเลือดเพื่อคัดกรองภาวะพร่องไทรอยด์ฮอร์โมนและตรวจประเมินภาวะตัวเหลือง ระหว่างรอผลการตรวจเลือด เตรียมวางแผนการจำหน่ายทารกออกจากโรงพยาบาล โดยให้ความรู้แก่มารดาเกี่ยวกับการดูแลความสะอาดร่างกาย และของใช้ของทารก สอนการอาบน้ำ การเช็ดตา การเช็ดสะดือ การเลี้ยงบุตรด้วยนมมารดา การนวดสัมผัส เพื่อกระตุ้นพัฒนาการ การสังเกตอาการผิดปกติที่ต้องรีบมาพบแพทย์ การมาตรวจตามนัด การรับวัคซีนอย่างต่อเนื่อง และมีการแนะนำสถานบริการทางการแพทย์ที่อยู่ใกล้บ้านเพื่อส่งเสริมให้ทารกได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง ผลการเจาะเลือดของทารกไม่พบความผิดปกติ ตรวจพบความเข้มข้นของเลือด 52 เปอร์เซนต์ (ปกติไม่เกิน 65 เปอร์เซนต์) ค่าบิลิรูบินในเลือด 8.6 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร (ปกติไม่เกิน 12 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร) ทารกคุณนมมารดาได้ดี ไม่มีสำลักหรืออาเจียนหลังกินนม การขับถ่ายปัสสาวะและอุจจาระปกติ น้ำหนักตัว 2,400 กรัม อุณหภูมิร่างกาย 36.8 องศาเซลเซียส (ปกติ 36.5-37.4 องศาเซลเซียส) อัตราการหายใจ 44 ครั้งต่อนาที (ปกติ 40-60 ครั้งต่อนาที) อัตราการเต้นของหัวใจ 140 ครั้งต่อนาที (ปกติ 120-160 ครั้งต่อนาที) ตรวจร่างกายไม่พบความผิดปกติ แพทย์จึงอนุญาตให้กลับบ้านได้พร้อมมารดาในวันที่ 19 ธันวาคม 2550 และนัดให้มาพบกุมารแพทย์อีกครั้งหลังกลับบ้านแล้ว 2 สัปดาห์ สรุปทารกอยู่ในโรงพยาบาลรวม 3 วัน

5. ผู้ร่วมดำเนินการ “ไม่มี”

6. ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ

เป็นผู้ดำเนินการทั้งหมดร้อยละ 100

7. ผลสำเร็จของงาน

จากกรณีศึกษาทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยเป็นเวลา 3 วัน พบว่าทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยมีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหายใจลำบาก ภาวะอุณหภูมิร่างกายต่ำ ภาวะเลือดซัน และภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ การพยาบาลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย จึงต้องดูแลในเรื่องของการควบคุมอุณหภูมิร่างกาย การดูแลทางเดินหายใจให้โล่ง การป้องกันการติดเชื้อ การให้สารอาหารที่เหมาะสม การกระตุ้นพัฒนาการ และการส่งเสริมสายสัมพันธ์ ซึ่งในทารกรายนี้ได้ให้การพยาบาลเพื่อแก้ไขปัญหาทั้งหมด โดยไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน และ

ทารกสามารถกลับบ้านได้พร้อมมารดา ด้วยสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง สัญญาณชีพปกติ คุณนมมารดาได้ดี และมีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้นจากน้ำหนักแรกเกิด 100 กรัม นอกจากนี้มารดายังได้รับความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรในเรื่องต่างๆ ตลอดจนคำแนะนำเพื่อให้ทารกได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่อง

8. การนำไปใช้ประโยชน์

1. เพิ่มพูนคุณภาพการให้บริการทางการแพทย์ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยและเป็นแนวทางเพื่อนำมาพัฒนาการบริการให้ดียิ่งขึ้น
2. เพิ่มพูนความรู้แก่ผู้ศึกษาทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย

9. ความยุ่งยาก ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ

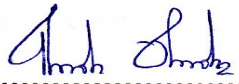
จากการศึกษาทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยรายนี้พบว่า ทารกมีโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อนหลังคลอดเนื่องจากมีน้ำหนักตัวแรกเกิด 2,300 กรัม ซึ่งถือว่าเป็นภาวะที่มีความเสี่ยงและจำเป็นจะต้องได้รับการตรวจร่างกายและประเมินอาการอย่างครอบคลุม เพื่อป้องกันการเกิดปัญหาอื่นๆ ที่รุนแรงตามมา การดูแลทางเดินหายใจให้โล่ง การป้องกันการสูญเสียความร้อนโดยการดูแลให้ทารกได้รับความอบอุ่นและควบคุมอุณหภูมิของร่างกายให้อยู่ในเกณฑ์ปกติโดยวัดอุณหภูมิทางทวารหนักทุก 15 นาที ตลอดจนการติดตามผลการตรวจน้ำตาลในเลือด (ค่าปกติไม่น้อยกว่า 40 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร) และการเริ่มให้สารละลาย 10% dextrose in water ทางปากทันที จะช่วยป้องกันการเกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำได้ ระหว่างที่ป้อนสารละลาย 10% dextrose in water หรือให้นมแก่ทารก จะต้องสังเกตอาการเปลี่ยนแปลงและอาการผิดปกติของทารกอย่างใกล้ชิด ควรประเมินการหายใจ การดูดกลืนและเฟือะวังการดูดสำลัก ตลอดจนสังเกตอาการแสดงของภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำซึ่งได้แก่ อาการซึม ไม่ดูดนม ชักเกร็ง ร้องเสียงแหลม เป็นต้น

ปัญหาที่สำคัญรองลงมาคือปัญหาทางด้านจิตใจของมารดา ซึ่งมารดาจะมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับอาการของบุตร พยายามต้องอธิบาย ตลอดจนให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับโรคและแผนการรักษาเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่อาจเกิดขึ้นกับทารก ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสังเกตอาการผิดปกติ พูดยุติโยน และให้กำลังใจเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดูแลบุตร ตลอดจนเปิดโอกาสให้พบกับแพทย์เพื่อสอบถามข้อสงสัย

10. ข้อเสนอแนะ

ควรมีระบบการส่งต่อผู้ป่วย เพื่อติดตามผลการรักษา ตลอดจนให้คำแนะนำในการดูแลทารกหลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการและได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเป็นไปตาม
คำแนะนำของคณะกรรมการ

ลงชื่อ

(นางโชติรส จันทร์สมบัติ)

ผู้ขอรับการประเมิน

วันที่ 4 S.A. 2531

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(นางเพลินพิศ ปานสว่าง)

ตำแหน่ง หัวหน้าพยาบาล ฝ่ายการพยาบาล

วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

วันที่ 4 S.A. 2531

ลงชื่อ

(นายชัยวัน เจริญโชคทวี)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัย

วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล

วันที่ 4 S.A. 2531

**ข้อเสนอ แนวคิด วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
ของ นางโชติรส จันทร์สมบัติ**

เพื่อประกอบการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง พยาบาลวิชาชีพ 6ว (ด้านการพยาบาล)
(ตำแหน่งเลขที่ วพบ.529) สังกัดฝ่ายการพยาบาล วิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานคร
และวชิรพยาบาล สำนักการแพทย์
เรื่อง จัดทำแผนปฏิบัติการดูแลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยหลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล

หลักการและเหตุผล

น้ำหนักตัวแรกเกิดของทารกเป็นข้อบ่งชี้ที่สำคัญของการเจริญเติบโต และการมีชีวิตรอดของทารก ซึ่งทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยเป็นทารกกลุ่มหนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดความเจ็บป่วย มีอัตราตายสูงกว่าทารกปกติและจำเป็นต้องให้การดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งทารกในกลุ่มนี้ยังคงพบเป็นจำนวนมากในประเทศไทย จากอุบัติการณ์ของทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย ที่หอผู้ป่วยทารกแรกเกิด วิทยาลัยแพทยศาสตร์ กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 - พ.ศ.2550 พบจำนวน 949 ราย จากการศึกษาพบว่าการวินิจฉัยอย่างรวดเร็วและการประเมินทารกน้ำหนักน้อยอย่างครอบคลุมจะทำให้ทารกได้รับการพยาบาลอย่างเหมาะสม รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยลดอุบัติการณ์ของภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ตลอดจนความพิการและอัตราตายของทารกได้ พยาบาลซึ่งเป็นบุคลากรที่ดูแลและใกล้ชิดกับทารกมากที่สุด จึงมีโอกาที่จะสังเกตความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับทารก สามารถประเมินอาการของทารก ตรวจสอบความผิดปกติหรือภาวะแทรกซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้น ตั้งแต่ระยะแรกที่จะต้องให้การดูแลและสังเกตอาการของทารก ที่หอผู้ป่วยทารกแรกเกิด รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการให้ข้อมูลด้านสุขภาพแก่มารดา ซึ่งสามารถจะให้ข้อมูลโดยวิธีการสอนทั้งที่เป็นทางการเช่น การพูดคุย การสนทนาในขณะที่ตรวจเยี่ยมอาการของทารก หรือ อาจเป็นการสอนแบบเป็นทางการ เช่นการจัดอบรม ส่วนใหญ่เป็นการให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลบุตร และการสังเกตอาการผิดปกติของบุตร นอกจากวิธีการสอนดังกล่าวแล้ว การมอบเอกสารหรือคู่มือเพื่อให้มารดานำกลับไปทบทวนที่บ้านก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยลดความวิตกกังวลและยังช่วยส่งเสริมให้มารดามีความมั่นใจในการดูแลบุตรมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์และหรือเป้าหมาย

1. เพื่อช่วยให้มารดาลดความวิตกกังวลในการเลี้ยงดูบุตร
2. เพื่อช่วยให้มารดามีความรู้และเกิดความมั่นใจในการดูแลบุตรเมื่อกลับบ้านมากยิ่งขึ้น

กรอบการวิเคราะห์ แนวคิด ข้อเสนอ

ทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยจัดอยู่ในกลุ่มของทารกที่มีความเสี่ยงเนื่องจากมีอัตราการตายสูง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยมีอัตราการรอดชีวิตสูงขึ้น แต่อย่างไรก็ตามทารกในกลุ่มนี้ยังคงเสี่ยงต่อการเกิดความพิการ หรืออาจมีการเจ็บป่วยเรื้อรังตั้งแต่การเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ จนกระทั่งการเจ็บป่วยรุนแรงที่นำมาสู่การเสียชีวิต ดังนั้นการให้คำแนะนำแก่มารดา ก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล จึงเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะถ้าหากมารดาขาดความรู้ในการดูแลบุตร ก็จะมีผลให้มารดาที่มีความวิตกกังวล หรือกลัวที่จะนำบุตรกลับไปดูแลที่บ้าน บีแลนค์และพาสซอส (Beland & Passos, 1981, อ้างตาม นันทพร, สุกัญญาและจวี, 2541) ได้กล่าวว่าความไม่รู้เป็นบ่อเกิดแห่งความวิตกกังวลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในชีวิต การให้ข้อมูลต่างๆ แก่มารดาจะช่วยลดความวิตกกังวลได้ เนื่องจากการที่มารดาได้รับข้อมูลจะทำให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเองและบุตร หรือสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าถึงสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง มีผลทำให้มารดาเกิดความอบอุ่นใจหรือรู้สึกว่าได้ถูกทอดทิ้ง และมีความมั่นใจในการดูแลบุตร สามารถสังเกตอาการผิดปกติที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนการพาบุตรมารับการตรวจสุขภาพอย่างต่อเนื่อง

คำแนะนำที่ให้แก่มารดา ก่อนจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล ควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดูแลบุตรในเรื่องต่าง ๆ เช่น การอาบน้ำ การเช็ดตา การเช็ดสะดือ การสังเกตอาการผิดปกติของทารก อาการผิดปกติที่ควรมาพบแพทย์ การเน้นความสำคัญของการมาตรวจตามนัด และการมารับวัคซีนอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการขั้นตอนการปฏิบัติ

1. คัดเลือกหัวข้อหรือเรื่องที่น่าสนใจเพื่อนำมาพัฒนาหรือปรับปรุงงานภายในหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยพิจารณาจากสถิติผู้ป่วยที่พบบ่อยในหอผู้ป่วยทารกแรกเกิด และนำมาเสนอต่อผู้บังคับบัญชา
2. ศึกษา และรวบรวมความรู้ทางวิชาการจากหนังสือ และเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับเรื่องทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อย เพื่อนำมาเป็นข้อมูล ในการจัดทำแผ่นพับเรื่องการดูแลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยหลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล
3. นำข้อมูลที่ศึกษาและรวบรวมมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ
4. จัดทำแผ่นพับเรื่องการดูแลทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยหลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล และนำเสนอในที่ประชุมของหน่วยงานเพื่อให้ที่ประชุมรับทราบและร่วมกันเสนอแนะแก้ไขเนื้อหาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในหน่วยงาน
5. นำมติที่ประชุมและข้อเสนอแนะจากบุคลากรในหน่วยงานมาเรียบเรียง และนำเสนอในที่ประชุมอีกครั้งเพื่อนำแผ่นพับที่จัดทำขึ้นมาใช้ในหน่วยงาน

6. แจกแผ่นพับที่จัดทำขึ้นให้แก่มารดาพร้อมกับให้ความรู้แก่มารดาก่อนจำหน่ายทารกออกจากโรงพยาบาล ตามเนื้อหาในแผ่นพับที่จัดทำ

7. ประเมินผลความรู้ของมารดาตามหัวข้อและเนื้อหาในแผ่นพับ โดยการสอบถาม จากข้อคำถามที่กำหนดไว้จำนวน 10 ข้อ

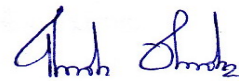
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มารดาลดความวิตกกังวลในการเลี้ยงดูบุตร
2. มารดามีความมั่นใจในการเลี้ยงดูบุตรเมื่อกลับไปอยู่ที่บ้าน

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

1. มารดามีความรู้เกี่ยวกับการดูแลบุตรที่เป็นทารกแรกเกิดน้ำหนักน้อยเมื่อจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล โดยสามารถตอบคำถามได้ถูกต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 (ตอบคำถามได้ 8 ข้อ จาก 10 ข้อ)

ลงชื่อ

(นางโชติรส จันทร์สมบัติ)

ผู้ขอรับการประเมิน

วันที่

1- 4 ส.ค. 2531